

שלושה מתוך שלושה מיליונים

רשימת הספרים, שתורגמו באחרונה בתרגום חוזר לעברית, עדיין אינה מייצגת את המיכור העצום של סיפרי העולם של אתמול. מצויים עוד ספרים רבים, הראויים לתרגום חוזר לעברית. אחד הבולטים שבספרים אלה, הוא סיפור מיליונים^(*). שהוא תיאור מרהיב של התהליך שעובר על החברה הגרמנית, החל מהשבר שבא בעקבות מלחמת העולם הראשונה, דרך המשבר הכלכלי ועד לעליית הנאצים. ספר זה עשוי להעניק חומר חשיבה מדהים לישראלים של עכשיו, לנוכח תוצאות מלחמות יום הכיפורים והלבנון, המשבר הכלכלי העכשווי, והתוצאות הפאשיסטיות המתפשטות בשערי המדינה.

ספרים קסטנר וצ'וקמאייר
עולם קרוע של בעל-מסר

ספר אחר, בעל איכות לא פחותה, הוא הספר למבוגרים של סופר-הילדים הנודע אריך קסטנר^(**) (פיאן). שכתבת-המישנה שלו היא קורותיו של בעל-מסר. ספר זה מביא באורח ציני ומלגלג, את עולמו הקרוע והתמוה של בעל-מסר גרמני, לנוכח המהלכים העוברים על החברה הגרמנית, במהלך התקופה הנאצית, שכן שתי מלחמות העולם, פביאן זה מסוג אותם ספרים, המומלצים לכל אלה, הניצבים לנוכח כל מה שעובר על החברה הישראלית, והסרים את העץ להתמודד בעוולות.

ספר נוסף, שהגיעה העת לתרגומו מחדש לעברית, הוא סיפורו של הסופר אריגולד צ'וקמאייר^(***) על אודות חסרונט גרישא^(****). ספר המזכיר את היעודים הסיפוריים של חשיג'ון הגדול מאת אביג'דר המאורי^(*) (ראו: החוויה הש" ראלית).

אריגולד צ'וקמאייר חי בארץ-ישראל בין השנים 1933 ל-1948. בארץ כתב להבימה את מחזהו בונאפרטה ביפו את הומון האנטי-נאצי ואנטי-גרמני הקרום של ואנדסבק^(****). הוא שב לגרמניה (המזרחית) ושימש בה, עד מותו, כנשיא האקדמיה לאמנויות.

ספרים אלה הם רק קצו של קרונן, מאותה ספרות מפוראת, המאשיגת את הסימרות האירופית, בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

(*) ליאונארד טראנק - שלושה מתוך שלושה מיליונים; עברית: יצחק למדן; תוצאת שטיבל.
(**) אריך קסטנר - פיאן - קורותיו של בעל-מסר; עברית: אפרים ברזידא; תוצאת שטיבל.
(***) אריגולד צ'וקמאייר - חריב על אודות חסרונט גרישא; עברית: דוב קימח; 2 כרכים; תוצאת מצפה; תרצ"א.
(****) אריגולד צ'וקמאייר - הקרדם של ואנדסבק; תרגום מכתב-היד אביג'דר המאורי; 2 כרכים; תוצאת סיפריית מועלים.

שרה-תעמולה הנאצי ז'וזף גבלס, תחת הכותרת היהודי זיס.

בתרפ"ט, ראתה אור מהדורה עברית ראשונה של היהודי זיס^(**) בתרגומו של המשורר מרדכי אבי-שאל, תרגום העולה עשרת מונים על תרגומו העכשווי של צבי ארד.

סיפורו של פויכטונגר הוא מסע לעתיד הגרמני, באמצעות סיפור מן העבר. את סימניו של המסע אפשר לאתר באחד מקיטעי בית-הכלא, שם הוא כותב: כשנשאל אם קיים מגע מיני עם נוצריות, הסתכל בשופטים בתמיחה. הדיק האוסר מגע זה לא היה זכור לו, שכן לא היסעל...

היהודי זיס זו אסירה צינית בגרמנית, שקדמה לזמנה וקרמה לאירועים ההיסטוריים, שאותם הביאה לאוויר העולם תורת הגזע הגרמנית.

פויכטונגר, שהיה סופר בעל חושים מחודדים, ידע כי באמצעות סיפור-היסטורי הוא עשוי להציג את הגיון שבראית-העולם הגרמנית את היהודים.

בחיבורי זיס מצוי עוקץ גרמני נוסף, הלא הוא דמותו של ולטר רטנאו, שרה-חוק הגרמני ממוצא יהודי, שנרצח בידי לאומנים גרמניים בשנת 1922.

פויכטונגר, בלשונו העוקצנית, מעמת את ההומור-השחור היהודי עם האטימות הגרמנית, אחרי מתן גורדינו של זיס: כשהציגו אותו מהאולם החומה, שמע זיס בעורפו את דיברי הלעג של פלוג: הוא אמר, היהודי, כי לא נוכל לתלות אותו גבר מעמד-התלייה. אנהנו נראה לו כי בן נובל...

סיפורו של פויכטונגר הוא משל היסטורי ואבן-מצבה לתרבות ולחוכמה יהודית של מרכז אירופה, חוכמה, שמן הסתם נוקקה לגלותיות, כדי להתקיים (במישפטו מתגרה היהודי זיס בשופטיו, כאשר הוא מספר להם על כלבו, הנימול, שקיים מגע עם נשים נוצריות).

(**) ליון פויכטונגר - היהודי זיס; עברית: טובה; מרדכי אבי-שאל; תוצאת שטיבל, תרפ"ט.

מגרמניה, זמן קצר לאחר מכן החלו מגיעים לעורכים ומרילים בגרמניה מיכתבים בחתימת ב. טראון.

טראון, שכל יצירותיו הן המחשה של עולם משועשע ואכזר, חיבר את ספריו במכסיקו. הנודע בהם הוא אוצר הסייאה מאדרה שעובד לסרט שבו כיכב השחקן האמריקאי בוגארט. אגדה הוליוודית טוענת, שכאשר הסריט הבימאי ג'ון יוספון את הסרט במכסיקו, הוא שכר זקן איום בתור יועץ-טכני, האיש, האל קרובס, הציג את עצמו כשליחו של טראון. יוסטון שילם לו 100 דולר לשבוע, שתמורתם העליב את הזקן כאוות פשו.

סיפור זה נשמע אמין, בשל אותו סיפור של אובדן-זכות, העובר כחוט השני בכל סיפורי טראון, וכרכים שאומר הקונסול האמריקאי בפאריס: למלה האמריקאי, גיבור אוניית המתים: העובדה שאמרה יושב מזלי - אינה מוכיחה שאכן נולדה...

כאשר קראתי לראשונה את אוניית המתים הייתי בהלם. זה ספר המולול בערך קיומן של מדינות ושל גבולות. ספר המולול את הקורא עד לכדי אסורד שבאבסורדים, באיזכות קיומם של גבולות. זה ספר הנפתח כסאטירה עוקצנית על המיכנים הביורוקראטיים שהאנשים הקימו במיסגרת המדינות, והופך עד מהרה סיפור ימי מרתק, החושף עולמם של בני-בלייטש, השטים על פני שבעת הימים.

אוניית המתים הוא מעין נבואה סיפרותית, שקדמה ב-10 שנים לבריחה ההמונית מפני הנאצים, בין גבולות אירופה.

אוניית המתים היא גיהנום צף, הספר כתוב בלשון פשוטה, בלא יומרות סיגנוניות, אך כאמירות, המחזיקה מעמד זה יותר מ-60 שנה.

ספר מומלץ ביותר.

פויכטונגר

דומה שסיפורו של הסופר היהודי-גרמני ליון

הפחם שהם כורים, מזויפות, והם מקבלים פחות שכר מהמגיע להם.

כאשר מתרחשת מפולת במיכרה, מגלה האל את המחסור באמצעי בטיחות מינימאליים, שבעלי המיכרה חוסכים מכיסם ומפועלים. עולם של צמיחה פחם, שגורלם אבוד מראש.

האל, שבעבר החזיק למד על המתרחש במיכרות-הפחם מקריאה בעיתון, מטיף לכורים את הצורך בהקמת איגוד ובשבתה. הוא נימנה, כמובן, עם מארגניה של השבתה: האל קרא לפניהם את המיכר שהובן אמש. הם דרשו את הזכות להאגד בלי שיפוטרו על כך. הם דרשו בדיק-מישקל שייבחר על-ידי העובדים עצמם. הם דרשו שהמיכרות יחלפו למנוע התפרצויות ויחזקו ביאות בקורות למנוע התמוטטותיו...

האל מגיע לעימות קשה עם אביו ואחיו, שהם מבעלי המיכרה, המעשיך ועומד על הצורך בשילוף מצבם והפועל. ומועיל.

המלך פחם של סינקלר הוא ספר-מהפכני, מהעולם של אתמול.

טראון

הוא לא שאל לתעודת-ימאי, לפינקס תשלומים, לדרבון או לכל תעודה אחרת. הוא ידע שאין לשאול שאלות כאלה ימאי העולה על היוריקה. הם יענו אין לי תעודות, ואז לא יוכל לרשום אותם, וליווריקה לא יהיה צוות. הרשימה זקקה לאישור של הקונסול הקרוב. לאחר שהאיש נשכר וכבר שט, לא יוכל הקונסול לסרב או לאשר את שכירתו. אין הקונסול מוכר רישומים אנית-ימים, ולא רישומים אין הוא מאמין שהן קיימות... אין הקונסולים מאמינים בידות של אדם, אם אין תעודה מאשרת זאת שחזר על גבי לבן. מה נותר ממני לאחר שהפסדת את שמי ואת מולדתי כוחה-עבודה בלבד. ורק הוא חשוב.

ארדומניה

מי מריבה

את הכתונת הטובות של הוצאת זמורה ביתן בתרגום סיפרי העולם של אתמול, מעכיד פגם חמור אחד.

הפגם הוא בכחירת המתורגמן צבי ארד, כמתרגם יצירות העולם של אתמול. בעט המתורגמים של ארד יצירותיהם של סופרים כלאריך מאריה רימארי, סטיבן צ'רויג, ב. טראון וליון פויכטונגר, כיצירות חסרות ייחוד. יצירות, העשויות לעורר רושם אצל הקורא, שלכל המחברים הללו - הייתה אותה לשון כתיבה, שבנוסח ארד, היא שטוחה וחסרת כל השרואה.

התקוותי, שבתרגום ספרים נוספים בסידרת סיפרי העולם של אתמול, שירא-אור בהוצאה זו, יוקפר על איכות המתרגמים.

ורק תמורתו משלמים לך. לא לפי הערך המלא. משלמים קצת. כדי שלא תקלקל חלשתך את כל המישהק...

למצב זה נקלע ימאי אמריקאי צעיר, שנותר בחוסר-כל בנמל אנטוורפן, ללא דרכון וכסף. הוא נודד בין גבולות הולנד, צרפת וספרד, כשהוא מגורש ממדינה למדינה, בשל חוסר הדרכון וזהות רשומה.

סיפור זה הוא הסיפור המרכזי של הספר אוניית המתים^(*).

את הגירסה העברית הראשונה של אוניית המתים^(**) קראתי בנעורי, ודיקנו של המחבר האלמוני ב. טראון, כמו התקו עם גיבור אוניית המתים. טראון, מחבר אוצר הסיירה מאדרה והשושנה הלבנה, נחשב עד עצם היום אחת התעלומות הגדולות של הסיפרות העולמית.

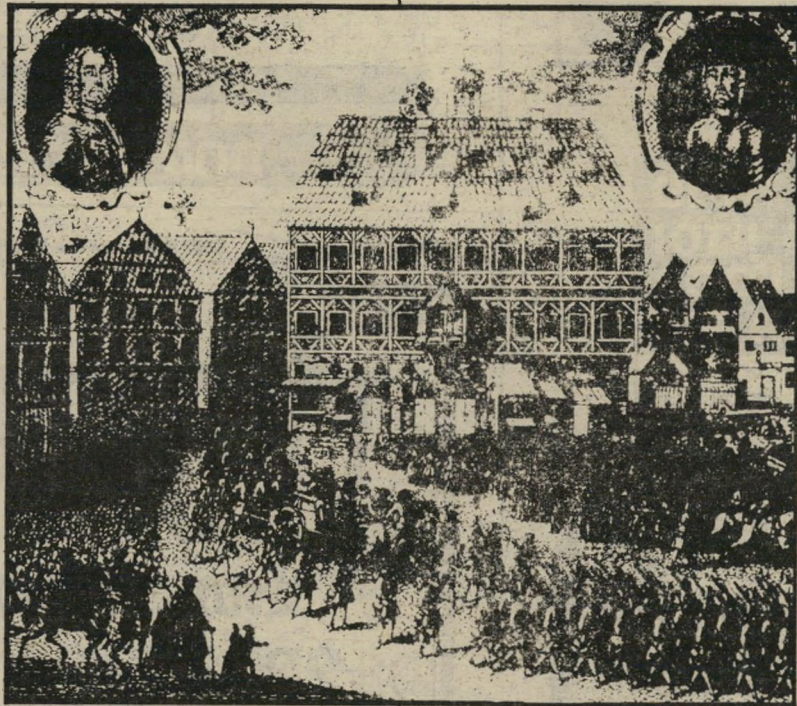
במשך כ-50 שנה נמכרו ספריו ביותר מ-25 מיליון עותקים. טענו בירדשאר שהוא מכסיקאי, שוודי, נורווגי, גרמני, לאטי, אמריקאי אנגלי, היו שחשבו אותו לנשיא מכסיקו, ואחרים שהאמינו, ששמו הוא פסכרונים של ג'ק לונדון. רק אחרי מותו של אדם בשם האל קרובס במכסיקו, בשנת 1969, הורחה אלמנתו רוזה אלאנה לוחאן, כי בעלה אכן היה ב. טראון. אלא שוידוי האלמנה לא עזר בפיענוח החידה-הסיפרותית. סבירות רבה קובעת שהאל קרובס היה השחקן והסופר הגרמני ראאן מארוט, שנמנה עם ראשי הסובייט של מינכן ב-1919, ומי שערך את כתבי-העת האנארכיסטי דאר ציגאלבראנאר. בשנת 1921 נעלם מארוט

(*) ב. טראון - אוניית המתים; עברית: צבי ארד; תוצאת זמורה ביתן; 207 עמודים (כריכה קשה).

(**) ב. טראון - אוניית המתים; עברית: יצחק שנברג; תוצאת שטיבל (כריכה קשה).

השונים את הדמות ההיסטורית של היהודי יוסף זיס אוסנהיימר, יהודי-חצר בן המאה ה-18, ששירת בחצר רוכס נסיכות וירטמברג, שהאשם בשיעבוד הנסיך לרצונו במעשי כשפים, נאסר ונתבע להמיר את דתו, אך השיב אני רוצה למות ביחודי והועלה לגרודם ב-2 באפריל 1738.

דמותו של היהודי זיס של פויכטונגר, שראה-אור לראשונה בגרמניה ב-1925, שימשה השראה שלילית לאחד מסיפורי-התעמולה של

היהודי זיס אוסנהיימר מובל לתלייה (1738)
האם קיים מנג'מ'יני עם נוצריות?

נאת צין עומר

החוקק במשך תקופת מחבריה-הכנסת המנ